

БАБИШЕНА М.І.,
асистент,
Херсонська державна
морська академія,
м. Херсон

СТАН ВИКЛАДАННЯ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН ДЛЯ МАЙБУТНІХ СУДНОВИХ МЕХАНІКІВ

Стаття присвячена актуальним проблемам гуманітарної підготовки майбутніх суднових механіків. У статті визначений та проаналізований сучасний стан викладання гуманітарних дисциплін для майбутніх суднових механіків та запропоновані шляхи вирішення проблеми.

Ключові слова: гуманітарна підготовка, гуманітарні дисципліни, гуманітарна освіта, гуманітаризація освіти.

Статья посвящена актуальным проблемам гуманитарной подготовки будущих судовых механиков. В статье определено и проанализировано современное состояние преподавания гуманитарных дисциплин для будущих судовых механиков и предложены пути решения проблемы.

Ключевые слова: гуманитарная подготовка, гуманитарные дисциплины, гуманитарное образование, гуманитаризация образования.

Article is devoted to topical issues of future humanitarian ship engineers. The paper identified and analyzed the current state of teaching humanities for future marine engineers and proposed solutions to problems.

Key words: humanitarian education, humanities, humanistic.

Гуманітарна підготовка майбутніх суднових механіків спрямована на оволодіння загальнолюдськими цінностями, опанування національної культури, оволодіння філософським світсглядом та законами пізнання навколишнього світу, поглиблення знань рідної та іноземної мов.

Сучасна гуманітарна освіта покликана системно ознайомити курсантів з накопиченим світовим культурним знанням про людське суспільство, місцеве

соціальне призначення особистості, з сутністю культури як світу людини, формуючи у молодого спеціаліста високі гуманістичні якості цивілізованого співжиття. Місце і роль гуманітарних дисциплін характеризується їх впливом на процес соціалізації. Вони мають допомогти людині зрозуміти себе; з'ясувати психологічні механізми власної поведінки (психологія), визначити сутнісні характеристики суспільства, основні його елементи та закони і принципи взаємодії між ними, місце і роль людини в суспільстві, норми соціальної взаємодії (правознавство, соціологія); освоїти надбання світової і української культури (історія української культури, релігієзнавство); збагатитись світовим та вітчизняним соціальним досвідом закономірностями історичного розвитку світового товариства і своєї батьківщини (історія України); навчитись цивілізованому спілкуванню з навколишнім середовищем, жити в злагоді з природою, оберігати і підтримувати її як умову спільного існування та розвитку (екологія навколишнього середовища, безпека життєдіяльності); і, нарешті, навчитись мислити, зрозуміти цілісність і багатомірність світу, сенс людського буття (філософію).

Поєднання гуманітарної підготовки з професійною кваліфікацією майбутніх судових механіків – одна з найактуальніших проблем діяльності вищих навчальних закладів технічного профілю.

Мета статті – визначити та проаналізувати стан викладання гуманітарних дисциплін для майбутніх судових механіків.

Проблема гуманітарної підготовки спеціалістів технічного профілю не нова, але інтерес до неї не спадає, бо постійно зростає потреба як гуманітарних знань, так і гуманітарного знання як людинотворчого фактора в формуванні особистості майбутнього фахівця залишаються найактуальнішими. В українській та російській педагогічній науці загальні проблеми гуманітарної підготовки спеціалістів технічних навчальних закладів досліджували такі вчені, як Пашков Ф.Є. та Шубін В.І. (пошук шляхів гуманітарної реконструкції інженерної освіти), Лузік Е. (цілі та завдання гуманітарної підготовки в системі технічної університетської освіти), Логачев В. та Гаранта О. (активізація процесу гуманітарної підготовки студентів технічних вузів) та інші. Проблема гуманітаризації та гуманізації вищої технічної освіти стала предметом дослідження Балла Г., Бобіни О., Волчкової В., Горбунова В., Єфремова Л., Зязюна І., Романової С. Дослідницький інтерес багатьох науковців спрямований на визначення ролі гуманітарних дисциплін у становленні особистості інженера (Ковальова О.В., Мазуркевич Л.О., Фізер І., Малахова Н.Н.). Проблема інтеграції технічних та гуманітарних дисциплін висвітлена в роботах Рогозіна Г.Г., Надводської В.В., Кузьміченко І.О., Вознюк О.М. та інших.

Основні принципи гуманітаризації є загальнонауковими: фундаментальність, системність у зв'язках з досягненнями природознавчих, технічних, технологічних наук, єдність історичного і логічного, національного і загальнолюд-

ського, суспільного та особистого, теорії та практики навчання і виховання у їх творчій діяльності.

До головних структурних елементів гуманітарної освіти відносяться: світоглядно-філософська, соціально-політична та соціологічна складові, історична, культурологічна та філологічна, етична та естетична освіта, українознавча підготовка, еколого-природнича, політекономічна та економічна, правова освіта, психолого-педагогічна підготовка, система знань та навичок, що забезпечують здоровий спосіб життя.

Проаналізувавши галузевий стандарт вищої освіти України, освітньо-професійну програму підготовки бакалавра (галузь знань 0701 «Транспорт і транспортна інфраструктура», напрям підготовки 6.070104 «Морський та річковий транспорт», кваліфікація «Бакалавр суднової енергетики», професійне спрямування «Експлуатація суднових енергетичних установок») [2], ми прийшли до висновку, що всі результати діяльності сучасного суднового механіка спрямовані більшою мірою на розвиток професійно-технічної компетенції. Тому зростає роль гуманітарної складової в підготовці сучасного фахівця. Сучасний судновий механік повинен вміти не тільки задовольнити технічні потреби суспільства, а й передбачати соціальні, економічні та екологічні наслідки своїх дій, а також орієнтуватися в світовому професійному просторі. Технічна освіта об'єктивна, системна і базується на фундаментальних законах природознавства. Якщо раніше від технічного працівника з вищою освітою вимагали лише високу кваліфікацію для того, щоб він вчасно міг розпізнати і ліквідувати різні неполадки на виробництві, то нині це в змозі зробити технік чи механік за допомогою різних технічних засобів. Проте від технічних спеціалістів з вищою освітою вимагають передусім творчості. Сьогодні висококваліфікований працівник – це організатор виробництва і творець. Тож сучасний випускник повинен бути здатним не тільки приймати певні технічні рішення, а й вирішувати проблеми, які постають при спілкуванні з людьми або при керуванні колективом. Судновому механіку в майбутній своїй професійній діяльності доведеться висловлювати думки, накази, пояснювати раціонально виконання професійних дій, бути комунікабельним, упевнено вести діалог і монолог. Студент оволодіває накопиченим матеріалом з лінгво-комунікабельності саме в процесі навчальних видів діяльності під час вивчення гуманітарних дисциплін.

Саме тому гуманітарна освіта стає сьогодні невід'ємною складовою професійної підготовки майбутнього фахівця технічного профілю, яка здатна сформулювати філософські, етнічні, психологічні та інші погляди та переконання майбутнього фахівця.

Серйозним недоліком гуманітарної освіти в сучасних умовах є відсутність предметно-тематичної сконцентрованості. Діючі зараз початкові програми орієнтовані на так звану «оглядовість». Передбачається, що студент повинен знати «основи», але при тій кількості годин, що відводяться на вивчення відповідних

№	Дисципліни	Навантаження, годин					Розподіл годин по курсах та семестрах									
		Аудиторних				Самостійна робота	I		II		III		IV			
		Усього годин	Усього	Лекції	Семинари		1 семестр	2 семестр	3 семестр	4 семестр	5 семестр	6 семестр	7 семестр	8 семестр		
1	Історія України	108	36	20	16	72	2				-					
2	Українська мова (за проф. спрямуванням)	36	18		18	18			1		-					
		72	40	20	20	32				2	-					
3	Історія української культури	72	32	16	16	40		2			-					
4	Філософія	108	48	32	16	60					-					
5	Англійська мова	90	36		36	54	2									
		90	32		32	58		2								
6	Англійська мова (за професійним спрямуванням)	54	36		36	18			2							
		54	40		40	14				2						
		-	-		-	-						-				
		54	36		36	18							2			
		36	32		32	4									2	
		54	40		40	14										2
7	Фізичне виховання	324	212		230	112	2		2	2	-	2	2			
							2*		2*	2*		2*	2*			
8	Релігієзнавство	54	36	20	16	18			2		-					
9	Соціологія	72	40	20	20	32				2	-					
10	Психологія	54	36	20	16	18			2		-					
11	Історія мореплавства	54	36	20	16	18	2				-					
12	Географія судноплавства	54	18		18	36	1				-					
13	Менеджмент морських ресурсів	54	32	18	14	22					-				2	
14	Морське право	54	20	10	10	34					-				1	

* - додаткові освітні послуги.

Мал.1. Цикл соціально-гуманітарної підготовки у Херсонській державній морській академії

предметів, знати ці предмети практично неможливо навіть на рівні основ. Внаслідок цього навчальний матеріал із гуманітарних дисциплін не засвоюється системно, бо немає глибини розуміння. У кращому випадку студенти засвоюють набір розрізнених фактів, більш придатних для «вікторин», ніж для реального життя та професійної діяльності [6].

Наведемо витяг з навчального плану підготовки бакалавра (галузь знань 0701 «Транспорт і транспортна інфраструктура», напрям підготовки 6.070104 «Морський та річковий транспорт», кваліфікація «Бакалавр суднової енергетики», професійне спрямування «Експлуатація суднових енергетичних установок») Херсонської державної морської академії.

Аналіз навчального плану показав, що на гуманітарні дисципліни відводиться дуже мала кількість аудиторних годин. У деяких семестрах (6, 7) не вивчається жодної гуманітарної дисципліни (за винятком «Англійської мови (за професійним спрямуванням)» та «Фізичного виховання»). Лекції та семінари проводяться 1 раз у два тижні. Частина наведених дисциплін представлена тільки семінарами. Так, наприклад, «Українська мова (за професійним спрямуванням)» представлена тільки семінарами у 3 семестрі, «Географія судноплавства» - у 1 семестрі. У 5 семестрі запланована плавальна практика, тому він є не навчальний. Велика кількість годин курсантам відводиться самостійній роботі вивчення матеріалу. На нашу думку, значний обсяг матеріалу з дисциплін циклу, його складність та різноманітність не дозволяють майбутнім судновим механікам засвоїти його в повному обсязі.

Гуманітаризація технічної освіти повинна спрямовуватися, по-перше, на те, що б не допустити суто «професійної» однобокості майбутнього фахівця і, по-друге, закласти основи його гуманістичного світогляду [4, 13]. Адже студент технічного вищого навчального закладу за роки навчання має не лише одержати нові фахові знання, а й набути навичок, умінь спілкуватися та здійснювати вибір в професійному середовищі і повсякденному житті. Якщо проаналізувати складові освітнього процесу, то виявиться, що лише перша ґрунтується на власне професійних програмах, а друга і третя лежать у площинах гуманітарних навчальних програм і методології навчання. Саме дві останні складові допомагають зробити найоптимальніший вибір, визначитися у професійних інтересах, розвивати внутрішню мотивацію до творчості, перешкоджати порушенню соціальних, етичних, екологічних основ існування суспільства [4, 13].

Гуманітарна парадигма освіти, що формується на основі вітчизняного та зарубіжного досвіду розвитку науки, культури, освіти та виховання, доведених теорією та перевірених практикою знань, має відповідати потребам особистості, суспільства та держави. Основними шляхами досягання цього вбачаються:

- вивчення й розвиток вітчизняної культури;
- опанування мови – фахової та літературної;
- вивчення й рецепція кращих досягнень світової духовної культури й

- гуманітарної науки, зокрема;
- оволодіння основними засобами залучення до світової культури й сучасних засобів наукової комунікації (вивчення іноземних мов, оволодіння комп'ютерними технологіями, Інтернетом тощо);
- запровадження ефективних освітніх технологій, включно з дистанційними;
- участь у створенні нової системи методичного та інформаційного забезпечення вищої школи через входження України в трансконтинентальну систему комп'ютерної інформації;
- інтеграція академічної та галузевої науки;
- розроблення системи діагностики якості гуманітарної освіти для визначення відповідності рівня освіти державним стандартам з урахуванням досвіду, який уже набули навчальні заклади України [1].

Гуманітаризація вищої технічної освіти повинна реалізовуватися за рахунок збільшення кількості навчальних дисциплін гуманітарної підготовки та збагачення дисциплін циклів природно-наукової, професійної та практичної підготовки гуманітарним змістом, який розкриває залежність науково-технічного прогресу від особистісних, моральних якостей людини, її творчих здібностей. Це дає можливість знищити технократичний світогляд, а саме професійне навчання залучити до гуманітарної культури. Таким чином, відбувається інтеграція змісту гуманітарних та спеціальних дисциплін. Мета блоку гуманітарних дисциплін – підвищення рівня освіченості майбутніх фахівців, ступеня їхньої інтелігентності.

Таким чином, справжня високопрофесійна освіта можлива лише тоді, коли суто фахові знання, вміння, навички та інтереси виявляються поєднаними з гуманітарними знаннями, культурою, цілісною гуманістичною світоглядною позицією. Отже, в процесі підготовки майбутніх судових механіків вкрай необхідно дотримуватися принципу гармонійного поєднання і взаємодоповнюваності професійної та гуманітарної складових освіти. Саме гуманітарна освіта має формувати в людині як суб'єкта соціалізації наукове бачення сутності й механізмів соціалізації, а також допомогти їй адекватно оцінити можливості для своєї самореалізації і міру відповідності для цього власного потенціалу й зусиль.

Окрім того, гуманітарні дисципліни мають слугувати теоретичною базою реформи виховання, науковим забезпеченням його гуманізації. Саме на фундаменті сучасних наукових знань про людину як об'єкта-суб'єкта соціалізації, про суспільство та культуру як соціальне середовище соціалізації, про сам її процес та його механізми (зокрема, освіту й виховання), про взаємодію з довкіллям повинне спиратись сучасне виховання. Інакше кажучи гуманітарні дисципліни мають озброювати педагогів методологією наукового бачення: вихованця і вихователя як учасників виховного процесу; навколишнього суспільного і при-

родного середовища як умов виховання; соціалізації як процесу взаємодії людини і суспільства з освоєнням цінностей, культури, традицій, моделей освіти і виховання як механізмів соціалізації у їх взаємодії з іншими інститутами і механізмами. В такому контексті зв'язок спеціальних та гуманітарних дисциплін допоможе реальному баченню об'єкта виховання, адекватному уявленню про вплив конкретних умов соціального життя, розумінню місця і виховання в суспільстві, їх функцій і ролі в соціальних процесах.

Гуманітарна підготовка повинна спрямовуватись на виховання майбутнього судового механіка як активного і вольового суб'єкта, здатного до самостійних зусиль у навчанні.

Вищий навчальний заклад повинен вчити студента мати власну думку, повинен стати школою мислення, а не школою запам'ятовування і відтворення інформації. Аспекти висвітлення цієї проблеми є перспективою нашої подальшої роботи.

Список використаних джерел:

1. Актуальні проблеми гуманітарної освіти: збірник наукових праць / За ред. А.М. Ломаковича і Г.В. Онкович. – Київ_Кременець: КОГПІ ім. Тараса Шевченка, 2004. – 400 с.
2. Галузевий стандарт вищої освіти України (освітньо-професійна програма підготовки бакалавра), - МОН, молоді та спорту України: - К, 2012. - 24 с.
3. Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»).-К, 1992.
4. Зіньковський Ю., Мірських Г. Креативність фрак тал сучасної парадигми вищої технічної освіти (стаття друга) // Вища освіта України. 2007. - №4. – С.11-28.
5. Національна доктрина розвитку освіти // «Освіта України», 2002, №33 від 22.04.02
6. Сорокин Г. Педагогические особенности гуманитаризации технического образования в вузе // Alma mater. - 2008. - №1. – С.14-16.

БАБИШЕНА М.І.

Стан викладання гуманітарних дисциплін для майбутніх судових механіків

БАБИШЕНА М.И.

Состояние преподавания гуманитарных дисциплин для будущих судовых механиков

BAVYSHENA M.I.

State teaching humanities for future marine mechanics